

ulterius liceat retractare negotium ; ut legitur apud Graia-

XXX. Porto notanda merito verba, quibus hoc Edictum sub nomine Theodosii Carolus M. promulgavit ; hinc enim patebit per omnes generatim suas ditiones, siue hæ jure scripto seu Romano uterentur, siue jure consuetudinario, quod hanc promulgationem fecerit consultu omnium suorum Fidelium, tam Clericorum, quam laicorum. Verba sunt : Volumus atque præcipimus ut omnes ditioni nostræ Deo auxiliante subjeçti, tam Romani quam Franci, Alemanni, Bajuvarii, Saxones, Turingii, Fresones, Galli, Burgundiones, Britones, Langobardi, Vvascones, Beneventani, Gothi & Hispani, ceterique nobis subjeçti omnes, licet quocumque videantur legis vinculo conficti vel consuetudinario more connexi, hanc sententiam, quam ex sextodecimo Theodosii Imperatoris libro capitulo videlicet tr. ad interrogata Ablavii Ducis illi & omnibus rescriptam sumpsimus & inter nostra capitula pro lege tenendam consultu omnium fidelium nostrorum tam Clericorum quam & Laicorum posuimus lege cunctis perpetuò tenendam.

XXXI. Eadem indubiè mens erat Caroli M. in hujus legis renouatione & promulgatione quæ in ipsa lege erat expressa sub nomine Theodosii ; nimirum, ut populo pax & vera concordia procuraretur, litisque ac contentiones inter Fideles amicè componerentur per Episcopum communem ipsorum patrem ; atque Episcopi ministerio e cordibus eradicaretur litiç & dissensionum super rebus temporalibus ordinaria radix, cupiditas ; & plantaretur pacis & concordia mater charitas.

Hic scopus, ut supra diximus, in ipsa lege his verbis exprimitur : Hoc perpetuà lege firmamus, malitiosa litium semina, comprimentes, ut miserii homines longis ac penè perpetuis actionum laqueis implicati, ab impiis petitionibus, vel à cupiditate præproperea maturò sine discedant.

XXXII. Tota ergo Episcoporum jurisdictio & auctoritas in laicorum causis ad concordiam pacemque inter litigantes conchendam, miserisque homines è litium & actionum laqueis ac tricis eripiendos tendebat. Ut proinde mirum videri haud debeat, si laicis libertas daretur ad ipsos tamquam communes pacificatores & patres recurrenti.

XXXIII. Imò Episcopi per se derè conabantur Regibus, quod & iudices laici nominè pacificatores, quam iudices

XXXVI. Hæc ex Chronico Turonensi referuntur tomo XI. Concil. General. col. 290. ex quibus patet, quod licet super postulatâ Episcoporum nihil fuerit conclusum, ipsaque causa ab utraque parte posita sit in suspensò, nihilominus ex ipso Regis responso habetur.

Primo, quod causa etiam super mobilibus ratione juramenti interpositi tunc temporis spectaret ad forum Ecclesiasticum ; quod tamquam indubitatum, supponens Bonifacius VIII. Cap. 3. De Foro competenti in VI. respondit, quòd Clericus possit laicum, pro quo fideiulerat, quippe juramento interposito promiserat fideiulorem seruire in demnem conuenire coram iudice Ecclesiastico, ad cuius (ait) forum ratione juramenti causæ hujusmodi cognitio noscitur pertinere.

XXXVII. Hoc titulo omnes pene quæstiones super contractibus etiam civilibus ad iudicem Ecclesiasticum devolvebantur ; licet etiam causa esset realis, uti notat Mornacius ad L. 8. Cod. De Episcopali Audiencia ; quia nunquam ferè omittebant tabelliones adicere præstitum à contrahentibus Sacramentum de servandis quæ pepigissent, ait Mornacius.

XXXVIII. Ulterius ex responso Regis patet, causas testamentarias ad forum Ecclesiasticum pertinuisse ; quod & notavit Mornacius loco citato.

XXXIX. Rationem addit Mornacius, quòd testamentarè omnia conscriberentur à duobus semper Notariis, altero Regio, altero Apostolico. Dein addit : Ita ut per mixturam utriusque illius muneris iudificari & in hoc etiam mos esset imperium regium. Manus enim sola incidens Tabellionis Apostolici ethicebat, levisusque velut per de via ggris, negotium Ecclesiasticum, quod alias, & nisi mixtura illa fuisset, plane erat profanum, & à profanis, seu sæcularibus, regisque iudicibus Judicandum.

XL. Observavit & illud auctor Somnii Vergerii, asseritque quod laici frequenter contractus suos coram Notariis Ecclesie conficerent, ut iudici sæculari se subtraherent. Multi (ait cap. 200.) magis eligunt vinculum Ecclesie, quam vinculum temporale ; & ante aliquando dimitterent contractus factos, sine quibus non possent vivere, quam se submittere Curia temporali.

XLI. Sicuti contractus coram Notario Ecclesiastico subdebantur tribunali Ecclesiastico, ita quæcumque causa cui quid spirituale seu Ecclesiasticum videbatur immixtum ad idem spectare dicebatur.

Hac de causa Rectores Ecclesiarum coram iudice Ecclesiastico conuenire poterant Laicos, qui vel ipsorum personas, vel bona læsisse aut occupasse prætendebantur : quæ de sacrilegii crimine agi videbatur. Cap. 8. De Foro Competenti.

XLII. Hæc aliaque quæ causas etiam laicorum ad iudicium Ecclesiasticum trahebant, evincunt, merito notasse Mornacium loco supra citato : Inde emittit per longas ætates unum penè, ac solum in universa Gallia forum Ecclesiasticum, evilitque toto illo tempore, quasi que emarcuit Jurisdictio Regia.

XLIII. Merito sanè id speciatim de Gallia monuit Mornacius. Nam ut constat ex disputatione super puncto Jurisdictionis anno 1327. habitâ inter Nobiles Regisque ministros, & Prælatos Regni Gallia coram Philippo Valefio Rege Gallia, in Regno Gallia magis quam in ullo alio, jurisdictio Ecclesiastica ad omnes penè laicorum causas se extendebat ; uti ex articulis à Petro de Cugneris Consiliario Regio nomine Nobilium & Baronum contra Prælatos propositis, & Bertrandi Episcopi Eduensis ad illos responsis colligitur.

XLIV. Hic imprimis probat Eduensis, Jurisdictionem temporalem posse competere Ecclesiasticis ; nec esse contrariam Sacerdotio ; atque inter alia prolatis exemplis Petri, qui Ananiam & Saphiram pro crimine furti & mendacii iudicialiter condemnavit ; & Pauli, qui convictum fornicatorem condempnavit ; nec non verbis Christi : Si peccaverit in is frater &c. Subjungit : Ecce quam expressè vult quod

in omni re, in qua est peccatum unius adversus alterum, si ille qui deliquit monitus caritative non emendaverit, debet negotium ad iudicium Ecclesie referri.

XLV. Hoc principio posito, nemo non videt, quam non sit difficile, omnes planè causas ad iudicium Ecclesie referre : cum nullæ ferè causæ sint, in quibus peccatum iniustitiae intervenire prætendi nequeat. Quod & ipse Eduensis non obscure expressit, qui paulò post dicit : Præterea nullus dubitat, quin cognitio de peccato ad personas Ecclesiasticas pertinet : cum ergo talia non perpetrentur sine peccato alterius partis, patet, quòd Ecclesia cognoscere possit.

XLVI. Dicit deinde Eduensis, quod consuetudo secundum jura dat jurisdictionem, maxime personæ capaci : ac inde ulterius concludit : Cum ergo Ecclesia Gallicana consueverit inter laicos cognoscere in actionibus personalibus & realibus alicujus Ecclesie, patet quod consuetudo potuit sibi dare illam jurisdictionem.

Hic observamus, consuetudinem in Gallia viguisse, ut & de realibus Ecclesia judicaret.

XLVII. Asserit præterea, quòd Ecclesia Gallicana magis vindicet sibi illud jus consuetudine, quam præscriptione ; quia (ait) consuetudo videtur introduci magis ex voluntate & electione populi recurrentis ad iudicium Ecclesiasticum, potius, quam ad iudicium sæculare & in favorem eorum.

XLVIII. Non obscurum est, Episcopum Eduensem hic reflectere ad legem illam quam sub nomine Theodosii confirmavit & innovavit Carolus M. quæ laicis facultas datur recurrenti ad iudicem Ecclesiasticum etiam altera parte refragante, cujus legis ipse Eduensis jam meminerat ; eisque observantiam nomine Cleri apud Regem urget, ut mox videbimus.

XLIX. Multum confirmatur ad hoc ista consuetudo (pegit Eduensis) quia fuit in contradictorio iudicio obtenta : frequenter enim reclamantibus Baronibus, responsione Prælatorum audiat, fuit per prædeceffores vestros Reges consuetudo hujusmodi Ecclesie firmata, & per Ecclesiam pacificè obtenta.

L. Posthac sibi hanc objectionem ex persona adversarii format : Quare hoc sibi vindicat Ecclesia Gallicana, cum alia Ecclesie sibi in aliis regionibus hoc minime vindicare noscantur ? ad quod potest faciliter responderi (ait) si enim Reges Francia quos Deus singularibus privilegiis, gratis & honoribus præ cæteris Regibus insignivit & prosperati sunt ;

inter cæteros propter tria, scilicet propter magnam fidem & devotionem ad Deum, item propter maximum honorem & reverentiam ad Ecclesiam, item propter justitiam prælibatam ad populum sibi subditum, Ecclesie plures libertates concesserunt vel concessis uti liberè permiserunt, non est mirum, imò tanta fuit ad Ecclesiam eorum devotio, quòd Ecclesie tanto eis propinquiores tanto pluribus libertatibus gaudent, nec ex hoc minus habuerunt, sed plus sicut rei evidentia manifestatimò hoc redundat in magnam nobilitatem regni & Regis.

Quidquid sit de hoc responso, hoc equidem negari nequit, quin ipso Eduense satente, Ecclesia Gallicana præ cæteris Ecclesiis ampliore jurisdictione uteretur.

LI. Postmodum respondet Eduensis nomine Prælatorum ad singulos articulos gravaminum per Barones & Nobiles propositos ; ac dein supplicat Regia Majestati, quod placeat ei jura, libertates, privilegia Canonica, consuetudines & saisinas, quæ & quas Ecclesie Gallicanae habent & habuerunt temporibus retroactis, eis defendere & servare, specialiter super cognitionem actionum personalium & realium mixtarum, nec non & interdictionum maxime inter laicos.

LII. Plura alia singillatim exprimunt, quæ amplitudinem jurisdictionis indicant, atque finaliter petunt, ut placeat ei proclamationes & inhibitiones factas, scilicet quod nullus laicus trahat alium laicum coram iudice Ecclesiastico revocare : quia hoc esset omnia Ecclesiarum jura tollere.

Par. Espan Jur. Eccl. P. III.

Et licet (inquiunt) in aliquibus locis pro tollenda eorum malitia in talibus proclamationibus seu inhibitionibus verba, quæ sequuntur, apponant : videlicet quod laicus non trahat alium laicum coram Ecclesia super causis pertinentibus ad iudices sæculares seu temporales, hoc est propter jura Ecclesie usurpanda ; quia multa pertinent ad forum laicorum, quæ nihilominus pertinent ad Ecclesiasticum. Et sic jus & consuetudo tollerentur, per quæ in electione laici est, quod possit alios laicos in foro Ecclesie convenire.

Prælatos hic rursus respicere ad legem sub nomine Theodosii à Carolo M. innovatam, quæ laicis libertatem recurrenti ad iudicem Ecclesiasticum tribuit, manifestum est.

LIII. Quàm latè tunc jurisdictio Ecclesiastica in Regno etiam Gallia ex mente & opinione Prælatorum se extenderet, sat probat hic discursus ; uti & tractatus de modo generalis Concilii celebrandi per Guilelmum Durandum Episcopum Mimatensem Concilio Viennensi oblatus, ubi Rubrica 70. vulnera Ecclesiasticæ jurisdictioni à laicis inflicta proponit : quæ si ritè expendantur, apparebit, quàm latè ex opinione Prælatorum se jurisdictio Ecclesiastica diffunderet.

LIV. Hactenus dicta ostendunt, quousque jurisdictio siue auctoritas Ecclesie in iudicandis & decidendis laicorum causis etiam civilibus & profanis se extenderet ; quòdque & primis sæculis, Principes causas ad Episcopale arbitrium deferri optaverint ; ipsasque Episcoporum decisiones irretractabiles esse voluerint.

Patet insuper, succedentibus sæculis, jurisdictioni Ecclesiastica non exiguas à Magistratibus civilibus & Regis factas oppositiones.

Cognoscitur quoque quòd non defuerint Episcopi etiam Sanctissimi, qui se Magistratum conatibus opposuere ipsamque auctoritatem & jurisdictionem Ecclesiasticam tutati sunt : non quod forensibus negotiis, aut causarum & quæstionum discussionibus implicari amarent, aut lucrum ex illis sperarent ; sed quòd jura Ecclesiarum suarum defendenda crederent ; nec non putarent, causis terminandis & pacificandis suorum subditorum merito se debere impendere, ut ipsos à litibus forensibus expedirent, & pacem & concordiam inter ipsos firmarent.

Notanda sunt, quæ in hanc rem leguntur de S. Hugone Episcopo Gratianopolitano in ejus vita apud Surium ad diem primam Aprilis : Temporalium negotiorum curam magis causas æternorum amorem, non amare, sed tolerare dixerat. Dicebat enim omni febre molestiora sibi placita ; modisque omnibus his se abrenuntiatum, si non in hoc Deum se sciret offensurum. Intererat autem his tantummodo pacis obtentu, maxime pauperum atque Ecclesiarum. Ubi verò inexorabilia in aliquibus odia & inexpiabiles repeterat iras, tunc demum fortissimè de Dei filius auxilio, totiusque in charitatis atque humilitatis solutus affectum, instantissimè ac devotissimè offensis pro his qui offenderant supplicabat. O quoties salutis humanæ quasi cæcatus desiderio, in canosa se pro talibus loca projecit ! quoties ad pedes contemptibilium etiam personarum prostratus jacuit ! nec facile, imò penè nusquam frustrabatur optatis. Nam & si qui negassent, non solum gratis, sed & cum satisfactione penitentes, offerrebant postea non roganti, quod negaverant supplicanti.

CAPUT II.

Quantopere sensim imminuta sit jurisdictio Ecclesiastica in causis civilibus laicorum in Belgio & Gallia.

1. Pluribus sæculis admodum extensa auctoritas Episcoporum in decidendis causis laicorum.

